

Seria de autor

•

ION DRUȚĂ

Ion DRUȚĂ (3 septembrie 1928, comuna Horodiște, fostul județ Soroca, azi în raionul Dondușeni – 28 septembrie 2023, Moscova). Cele dintâi povestiri îi sunt publicate la începutul anilor '50. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, vede lumina zilei în 1953, fiind urmat de alte povestiri, apoi de romanul *Frunze de dor* (scris în 1955, publicat în 1957). Colaborează la ziarele *Țăranul sovietic*, *Moldova socialistă* și la revista *Femeia Moldovei*. Absolvă Cursurile Superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „A. M. Gorki” al Uniunii Scriitorilor din URSS (1957). Criticile distrugătoare din partea oficialităților comuniste din RSS Moldovenească vizând scrierile sale, mai ales romanul *Povara bunătății noastre* (1963, prima parte, *Balade din câmpie*, integral, *Povara bunătății noastre*, 1970), precum și filmul *Ultima lună de toamnă*, îl fac pe autor să se stabilească la Moscova (1959). Ca dramaturg, este autorul unui șir de piese montate cu succes atât în RSSM, cât și pe scenele multor teatre din fosta URSS și din străinătate: *Casa mare* (1961), *Doina* (1968), *Păsările tinereții noastre* (1971), *Horia* (1973), *Frumos și sfânt (Sfânta sfințelor)*, 1974), *Cervus divinus* (1975), *Apostolul Pavel* (1996) și multe altele.

În 1967 i se decernează Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru nuvela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie*. Scriitor bilingv, publică la Moscova în limba rusă mai multe volume de proză, eseistică și dramaturgie. Deține titlurile de Scriitor al Poporului (1988), membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992). Laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova în domeniul literaturii (2008) și al Premiului Constantin Brâncoveanu, secțiunea Literatură (2014).

Opera sa mai include romanele *Clopotnița* (1972) și *Biserica Albă* (1983).

La Editura CARTIER au mai apărut volumele inedite de eseuri și proză memorialistică *Grădina Domnului* (2017), *Căsuța de la Răscruce* (2018) și *Despărțirea apelor* (2020).

„Druță are facultatea neîntrecută de a purifica lucrurile și întâmplările de zgura lor banală și sufletele de toropeală și a le prezenta în starea lor inocentă, curată, sub formă de profund adevăr uman... Întrețesută din dureri și bucurii, din observații malițioase, proza lui Ion Druță exprimă profunde năzuințe ale sufletului popular. Scriitor de o sensibilitate și bunătate autentică, Druță râde și plânge împreună cu eroii săi, el concepe viața ca o nesfârșită sărbătoare. Pe acest concept e zidit totul.”

Vasile COROBAN

ION DRUȚĂ

Ginta latină

Inedite

Amintiri

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria online, cartier.ro
Tel.: 0785 199 823. E-mail: codex@cartier.ro
Librăria online, cartier.md
Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Dorin Onofrei
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Ion Druță
GINTA LATINĂ
Ediția I, mai 2024

© 2024, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Druță, Ion.

Ginta latină: Inedite: Amintiri/Ion Druță; coperta: Vitalie Coroban; design:
Marina Darii. – Ed. 1-a. – [Chișinău]: Cartier, 2024 (Bons Offices). – 183, [1] p.: fot. –
(Cartier popular/colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)
(Seria de autor. Ion Druță, ISBN 978-9975-86-039-0).

Text: lb. rom., rusă. – [800] ex.
ISBN 978-9975-86-765-8.

821.135.1(478)-94

D 85

I

Eram în anul doi al Cursurilor Superioare de Literatură din Moscova când, la un moment dat, s-a deschis ușa sălii festive a institutului, care era și sala noastră de lectură, și în prag apare Igor Crețu. Nu ne cunoscuserăm până atunci. Adică ne știam din vedere, eram în anii ceia în Uniunea Scriitorilor din RSSM vreo treizeci de membri. Congres, conferințe, adunări generale.

S-ar putea ca el să fi știut mai multe despre mine decât eu despre el. Fiind redactor la editura „Cartea moldovenească”, o fi văzut cele două cărțuții de povestiri ale mele, cu siguranță o fi răsfoit „Frunze de dor”, care, după doi ani de așteptare, în cele din urmă, peste câteva luni apăruse în revista „Nistru”. Igor a luat asupra sa redactarea volumului editorial.

La rândul meu, știam și eu câte ceva despre Igor Crețu. Principalul meu furnizor de informații era Lică Cosmescu, împreună cu care primisem pe atunci un apartament în căsuța cu două niveluri de la răscruce. Cosmescu și Crețu se cunoșteau încă de până la război, iar acum soarta i-a adunat împreună, colaborau la aceeași editură, stăteau într-o cameră.

Adică ce mare lucru știam eu despre Crețu? Că fostul ofițer român s-a căsătorit cu o rusoaică, ofițer activ de securitate, care, din dragoste pentru fostul ofițer român, și-a dat jos epoleții, retrăgându-se în rezervă. S-au căsătorit,

locuiau în casa părinților. Cam atât. Foarte puțini se puteau lăuda că au făcut cunoștință sau cel puțin au văzut-o de la distanță pe soția lui Igor Crețu. Rar de tot, tânăra pereche apărea în oraș împreună, iară ușile acelei case frumoase de piatră rămâneau veșnic ermetic închise. Nici nu se știe cum intrau și ieșeau stăpânii.

La editură, Igor Crețu, timp îndelungat, pare-se, o vară întregă, redacta romanul lui Alexandru Lipcan *Deșteptarea Basarabiei*, un epos incolor, plictisitor ca moartea. Se bănuia că soția securistă va făuri din acest fost ofițer român un comisar feroce în literatură, dar, în curând, lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură.

Spre cumplita noastră uimire, Moscova, care tocmai editase în traducere romanul lui Mihail Sadoveanu *Mitrea Cocor*, a dat dispoziție ca romanul să fie tradus și editat în toate republicile unionale. Politrucii din RSSM erau disperăți. A edita romanul așa cum este însemna că româna și moldoveneasca sunt, în definitiv, o singură limbă, iar așa ceva nu putea fi admis de canoanele ideologice ale partidului. Pe de altă parte, a ignora directiva Moscovei era ceva de neînchipuit pe acea vreme. Ce era de făcut? După nenumărate discuții și ședințe la toate nivelurile, s-a luat decizia să se înceapă pregătirea editării romanului. Pentru început, era necesară o rescriere a textului, așa-zisa traducere transliterară, din alfabetul latin în cel chirilic, iar ce vom pune pe foaia de titlu s-a vedea mai târziu.

Redactor a fost numit Igor Crețu, ca cel mai dotat redactor al editurii și bun cunoscător al ambelor limbi. Disciplinat și conștiincios cum îi era firea, Crețu și-a făcut datoria, a pregătit romanul pentru tipar. Un singur lucru nu a vrut să cedeze – foaia de titlu. Cum se obișnuia pe atunci, tot ce era pregătit pentru tipar se trimitea secției ideologice pentru

aviz. A fost trimis și *Mitrea Cocor*. La întoarcere, pe foaia de titlu era scris: „Tradus din limba română”.

— Așa ceva eu nu voi semna pentru tipar, ar fi declarat Igor Crețu.

A fost chemat peste tot și rugat, și ademenit, și amenințat, dar nu a vrut să cedeze. Nu se poate așa ceva. Cel mult, traducere transliterară. Situația risca să se transforme într-un mare scandal politic. Până la urmă, autoritățile au cedat. Rezistența l-a făcut pe Igor Crețu eroul intelectualilor basarabeni. Din câte îmi aduc aminte, tot în anul acela, Cosmescu, fiind în România, i-a povestit maestrului Sadoveanu epopeea rezistenței lui Crețu, i-a și adus de la Sadoveanu o carte cu autograf. Foarte puțini scriitori din Moldova sovietică obținuseră atenția conului Mihail Sadoveanu, cum se obișnuia în România de până la război a i se zice.

II

Între timp, Igor intră în sală, își rotește privirea. Mă zărește lângă geam și, fiind alături un loc liber, vine de se așază.

— Bună, Ioane.

— Bună.

Iată că se mai deschide o dată ușa și sala amuțește. Încremenește. Cu pași apăsați și plini de demnitate, intră profesorul Aleksandr Abramovici Anikst. Trece printre rânduri, urcă la catedră și aruncă pe ea o servietă pe jumătate goală. Nu l-am văzut deschizând-o niciodată. Nu știu ce avea în ea. Sala, arhiplină. Deseori veneau și studenții, și aspiranții institutului. Nefiind locuri libere, stăteau lipiți de pereți, ascultându-i prelegerile. Anikst era un specialist de

vază în cultura și literatura engleză. Cel mai mare specialist în cultura și literatura engleză pe care l-a avut Rusia vreodată. Cele opt volume masive de William Shakespeare, redactate și, în mare parte, traduse de el, rămân ca o stâncă, ca un monument al arhipelagului britanic.

Toamna trecută, când ne adunaserăm pentru prima oară și el apăruse la catedră să ne țină un curs întreg, tot rătăcind cu privirea prin sală, după o lungă pauză, a zâmbit.

— Sunteți maturi cu toții, aveți cărți editate, numele voastre-s cunoscute cititorului. Personal, am intenția să vă țin un ciclu specific de prelegeri despre marele William Shakespeare și opera sa. Zic: specific, pentru că voi, probabil, cunoașteți destule la acest subiect. Mă voi strădui să vă comunic ceea ce voi, cred eu, încă nu cunoașteți. În aviație există termenul „pilotaj”. Dar deasupra lui se situează termenul superpilotaj. Vă voi ține un șir de lecții despre Shakespeare în regim de superpilotaj și vă rog să rețineți că, la examen, vă voi cere cunoștințe tot în acest gen.

Trece ora, soneria sună de pauză, profesorul Anikst, adâncit în altă lume, înfierbântat, nici gând să revină din Marea Britanie înapoi în Uniunea Sovietică. Putea vorbi o oră, o oră jumătate, uneori două ore. Sala, numai ochi și urechi. Nici foșnet de pagină, nici scârțâit de scaun, nici tuse. Pentru a nu lungi vorba despre personalitatea și calitățile profesorului Aleksandr Anikst, voi povesti un singur episod. Tocmai în toamna aceea, renumitul regizor de teatru din Marea Britanie Peter Brook aduce la Moscova spectacolul *Hamlet* cu Laurence Olivier în rolul principal. La acea oră, și Brook, și, mai ales, Olivier erau nume sonore, legendare, cunoscute pe toate meridianele.

Noți întregi, moscoviții, amatorii de teatru stăteau la coadă la casele teatrului MHAT, unde aveau să fie prezen-

tate spectacolele, în speranța că poate-poate vor obține un biletel, ca să-l vadă pe Olivier în carne și oase. Se zice că și Winston Churchill, în timpul războiului, în cele mai grele și mai tragice zile, se izola pentru a mai vedea o dată filmul *Lady Hamilton*. Cei care au vizionat filmul nu vor uita ordinul amiralului Nelson, interpretat de Olivier.

În toiul războiului pe mare, când majoritatea corăbiilor erau în flăcări, explozii, cadavrele ostașilor plutesc pe valurile însângerate, când se hotăra soarta luptei dintre navele engleze și cele franceze, amiralul transmite ultimul său ordin prin limbajul sever al stegulețelor:

Anglia așteaptă ca fiecare dintre voi să-și facă datoria.

Nimic mai simplu, mai măreț și mai mobilizator.

Firește, supraocupat cum era, profesorul Anikst a avut grijă ca noi toți să vizionăm renumitul spectacol englez.

Când a revenit la Londra, ziarul „Times” i-a luat un amplu interviu celebrului actor. Printre altele, l-a întrebat care au fost impresiile de bază cu care a revenit din Rusia sovietică. Două impresii extraordinare, pe care nu le voi uita până la moarte, a răspuns Olivier. Vizita la Muzeul Ermitaj, Palatul de Iarnă al țarilor Rusiei, și serata în casa profesorului Aleksandr Anikst.

Nu cred să mai fi fost undeva în Rusia o casă comparată cu Ermitajul. Anikst era un mare suflet.

La sfârșitul lecției, profesorul părăsește sala cu aceiași pași siguri și apăsați. Deși, de obicei, după lecții ieșeam aproape odată cu profesorul, după plecarea lui Anikst am stat cu toții un timp, fiecare la locul său, pentru a ne reveni din vraja marelui dramaturg englez. Primul se ridică colonelul și prozatorul Alekseev. Ținuta și comportamentul său păreau a ne spune că Hamlet acela, de! A pus el probleme mari, în fața istoriei și în fața omenirii, dar ce e azi Anglia? O simplă insulă, pe când Uniunea Sovietică e a șasea parte a planetei.

Surâzând acestei dezlegări neașteptate a nodului de întrebări hamletiene, ne-am ridicat cu toții și am început a ne risipi.

Era o zi de sâmbătă, lecția profesorului Anikst fusese ultima.

III

Institutul de literatură și, împreună cu el, Cursurile Superioare erau situate pe bulevardul Tverskoi, în casa în care se născuse marele scriitor protestatar Aleksandr Herzen. După mica grădiniță din fața casei ieșim pe poartă și, traversând strada, intrăm pe bulevardul propriu-zis, renumitul bulevard plin cu pomi, cărărușe, bănci și lume liberă, ieșită la plimbare. Era o zi de toamnă, pe după-amiază, timp potrivit cum nu se poate mai mult pentru un respiro, o plimbare în libertate.

— Ești grăbit, ai program? mă întreabă Igor.

— Nu. Deloc.

— Să ne plimbăm puțin, că nu voi sta mult aici, la Moscova. Mâine-poimâine mă întorc acasă.

— Cum adică te întorci?! Păi abia ai venit, ești admis la Cursuri.

— Voi fi fost eu admis, dar ce folos odată ce nu mi s-au creat condițiile necesare pentru creație?

— Vai de mine! Cazare într-un cămin din pădure, autobuzul te duce și te aduce de la lecții, o mie cinci sute pe lună. Ce leafă aveai la editură?

— Iată că nici tu nu m-ai înțeles. Nu e vorba de bani. În statutul cursurilor care mi s-a dat să iau cunoștință exista un anumit paragraf – cursanților li se vor pune la dispoziție toate condițiile necesare pentru a putea crea. Unde sunt condițiile?

Mulți prieteni de-ai lui Igor îl considerau un tip complexat și nervos. Cunoscându-l de-a lungul anilor, nu pot spune că era mai nervos decât noi ceilalți, atâta doar că nu avea darul de-a susține fluent o convorbire directă. Tot timpul făcea pauze. Pentru a pune o întrebare sau pentru a răspunde la o întrebare, îi trebuia timp. Atunci când situația îl obliga să fie mai rapid, mai activ, se enerva. Tocmai din acest motiv, toată viața s-a ferit de telefon. Îl folosea rar de tot, numai în cazuri excepționale, dar, și atunci, cât mai scurt, cât mai lapidar. Se enerva îndată ce auzea zumzetul aparatului.

— Măi Iгоре! Și eu în primele zile voiam să lepăd totul și să plec, dar mai apoi m-am liniștit. Doi ani la Moscova, cu întreținere cu tot, cu profesori aleși pe sprânceană...

— Crezi tu, Ioane, că eu am venit aici, la Cursuri, să ascult lecții despre Winston Churchill? Soră-mea, care a rămas în România, știe tot atâta engleză cât știe Anikst al vostru.

— Atunci ce te-a făcut să vii?

— Teatrele și Rustaveli.

— Ceva mai concret, dacă se poate.

— Teatrele au fost dintotdeauna o mare patimă a mea, iar Moscova a fost și rămâne o Mecca teatrală.

— Dar Rustaveli?

— Șota Rustaveli este un mare poet georgian, poet de talie universală, autorul eposului „Viteazul în piele de tigru”, tradus în mai toate limbile lumii. La noi încă nu a fost tradus. Toată viața am visat să-l traduc, am izbutit să-l includem în planul editorial, am semnat un contract cu editura, dar nu pot începe.

— Ce te reține?

— Traducerea versului e o creație fundamentală.

— Și?...

— Chișinăul nu dispune la creații fundamentale.

— Oare de ce?

— Pentru că, zi și noapte, încontinuu, o veselă iresponsabilitate și descreierare plutește peste acel nenorocit oraș. Acolo totul este banalizat, bârfit, transformat în anecdotă. Am acceptat să viu la Moscova, la cursurile de doi ani în speranța că voi găsi aici un refugiu, un colțișor tihnit, unde nimeni nu te știe și nici tu nu cunoști pe nimeni.

— Vii tu, măi Igor, dintr-un mic oraș provincial într-o mare metropolă mondială, unde totul vuieste zi și noapte, vii aici pentru a-ți găsi tihnă și refugiu?!

— Ce te miră? La ora actuală, după un război mondial, tihna și refugiul sunt raționalizate. În Uniunea Sovietică, tihna și refugiul, la fel ca toate celelalte bunuri, sunt în mâinile puterii centrale, adică aici, la Moscova. Ce sunt casele de creație ale scriitorilor dacă nu cuiburi pentru tihnă și izolare?

— Păi, căminul cursurilor e la Peredelkino, alături de casa de creație a scriitorilor.

— Vom fi noi alături, dar, în casa de creație, fiecare are camera sa aparte, pe când în cămin camera e pentru doi.

— Cu cine ți-a picat?

— Un asiat sau un mongol, nu mai știu.

— Nu ați făcut cunoștință?

— Nu. Nu eram dispuși. Nici eu, nici el. Poate o fi un om foarte inteligent și de treabă, dar nu despre el e vorba. Am stat o singură noapte în căminul cela și mi-am dat seama că acolo nu e pentru mine. O noapte întreagă numai votcă, fum de tutun și discuții literare interminabile, tocmai ceea ce eu nu suport, mă scoate din fire. În asemenea condiții, cu vecin de cameră, nici vorbă de tihnă, de concentrare. Dacă nu găsesc undeva o cameră, mă întorc la Chișinău.

— Ai căutat?

— Căutat.

— Și?

— Am găsit o singură adresă, am și telefonat, dar mi s-a răspuns că e dată deja în chirie.

— În toată Moscova o singură adresă ai găsit?!

— Ioane, probabil încă nu știi că eu sunt un vechi și încrâncenat ghinionist. Orice aș întreprinde, de orice m-aș apuca, nu-mi merge. Despre tine se vorbește că ești un mare norocos, *везунчик*, cum se exprimă prin diminutiv rușii. Ai baftă. Te rog să mă ajuți. Îi înhămăm împreună la aceeași caleașcă, ghinionul meu cu bafta ta. Urcăm în caleașcă și pornim în căutarea unei camere. Dacă nu găsim nimic, plec acasă.

Probabil, poetul Iosif Balțan, care absolvise cursurile înaintea mea și, în cei doi ani de studii, nu putuse găsi în Moscova o cameră de închiriat, răspânda prin Chișinău zvonul că eu aș fi un mare specialist în materie de închiriere a spațiului locativ. Aiurea. Pur și simplu, la fel ca Igor Crețu, nu puteam dormi în casa cea de bârne cu două etaje de la Peredelkino. Și nu pentru că m-ar fi deranjat fumul de tutun sau discuțiile literare la un pahar de băutură. Eram fumător pe atunci, iar discuțiile deseori se dovedeau deosebit de interesante pentru un tânăr venit din Moldova. Problema era că nu-mi puteam închipui cum se poate locui într-o casă de bârne.

— Acesta e grajd, aici omul nu poate locui, i-am spus lui Victor Kocetkov, poet rus din Moldova, cu care fusesem cazat în aceeași cameră.

— Vania, mi-a răspuns Victor, tu, la fel ca toți moldovenii, ești obișnuit cu case de lut, albe, date cu var, pe când majoritatea rușilor trăiesc în case de bârne. Тocmai pentru asta, satele la noi se și numesc *деревня*, adică o sumă de case înălțate din lemn, din bârne...

Această explicație nu m-a ajutat să dorm mai bine și, chiar a două zi, eliberat după lecții, am pornit să caut o cameră de închiriat. Ieșind pe poartă, o iau la dreapta, trec pe lângă fațada Teatrului Pușkin, unde nu putea fi nimic de închiriat. Imediat după teatru, prima clădire – o casă de piatră, naltă și masivă, trainică.

La intrare, o femeie josuță stătea pe gânduri. Mă opresc și o întreb dacă nu știe pe undeva o cameră de închiriat. S-a uitat lung la mine și m-a întrebat cine sunt și ce treburi am prin Moscova. După răspunsurile mele a cugetat un timp, apoi a zis: mergem să vă arăt camera. La etajul trei, un apartament enorm, firește, comunal, cu un telefon pe perete, care zbârnâia încontinuu. La un pas de telefonul acela, o cameră micuță, vreo 10-12 metri pătrați, pat, masă, geam ce dădea direct în bulevardul Tverskoi. Am închiriat-o, am locuit acolo doi ani, cât au ținut cursurile, apoi o lungă viață am fost prieten cu familia Șvei, care îmi închiriasse camera. Acum, din numeroasa lor familie a rămas doar un nepot pe nume Eugeniu, inginer, doctor în științe, care pe atunci era student, acum e un bătrânel ca și mine. Ne telefonăm din când în când.

— Bine, măi Igor. Vom încerca împreună.

— Dar seara asta ce fac? La cămin nu mai merg.

La mine nu-l puteam lua, era prea mică camera, iar a-i propune musafirului să doarmă pe podea nu-mi permitea obrazul. Pentru că nu mai voia să piardă o noapte în fumul de tutun și aprinsele discuții literare, am găsit o cameră la hotelul imperial Metropol. Camera era de două persoane, administratorul nu o putea da în chirie unui singur client, așa că am pus pașaportul meu împreună cu cel al lui Igor. Am stat puțin în camera luxoasă, boierească, ne-am odihnit cât de cât, după care am pornit în căutarea a ceea ce Igor numea refugiu.

IV

Moscova în prima decadă de după război era cu totul alta decât apare ea acum, peste șase decenii. Transport personal – aproape deloc, străzile pustii. Metroul, autobuzele, tramvaiele și troleibuzele asigurau viața orașului. Stațiile transportului public erau cele mai populare, cele mai căutate centre de comunicare. Pereții, stâlpii acelor stații, peste tot pe unde se putea lipi un anunț, erau deja plini. Țoluri întregi peticite cu foițe de tot soiul, scrise de mână cu cerneală, cu creion chimic, rareori dactilografiate. Pixuri nu existau pe atunci.

În linii generale, ce conținea piața anunțurilor? Caut, cumpăr, vând, s-a pierdut, repar orice la domiciliu, tratament cu ierburi de leac, fuste în falduri, doctor venerolog primesc la domiciliu și tot așa la infinit. Printre ele rar de tot apărea ceea ce ne interesa – se dă cu chirie o cameră. Condițiile preliminare. Spațiul. Adresa și telefonul. De obicei, apăreau anunțuri din suburbiile orașului. Ca să ajungi acolo, trebuia să schimbi în două ore două-trei mijloace de transport. Căutam o cameră care să nu fie prea departe de piața Pușkin, de centura de bulevarde.

În sfârșit, găsim un anunț foarte promițător din punctul meu de vedere. Krasnaia Presnea, la doi pași de piața Vosstania, deci aproape de Uniunea Scriitorilor și de institut. Telefonăm. Răspunde o femeie în vârstă, educată, se pare din lumea veche, posibil aristocrată. Îmi pare rău să vă comunic, dragii mei, dar camera e scumpă, și apoi e de dorit plata în avans. Dacă vă convine, voi fi bucuroasă să vă deschid. Ne convine. Ne ducem cu metroul. Cinci copeici intrarea. O nimica toată.

Cum ieșim la suprafață, ne întâmpină urlete, mugete, răgete disperate. În vecinătatea stației de metrou era pe atunci, a rămas și acum, grădina zoologică a Moscovei. Miros

puternic de grajd, dar ce să-i faci? Și asta e o mărturie naturală a existenței noastre. Ulicioara pe care o căutam era ceva mai sus de grădina zoologică. Găsim ulicioara, găsim casa. O casă frumoasă cu geamuri arcuite, din cele din epoca de aur a Rusiei țariste. Urcăm la etajul șase. Totul e curat, spațios. Apartament comunal. Lângă sonerie, un șir de inscripții cu numele locatarilor, în dreptul fiecărui nume – o cifră, cine și de câte ori urmează a fi apelat. *Стародубовым звонить пять раз*. Bătrâna la care ne duceam ne-a spus să sunăm de șapte ori. La cifra șapte era numele stăpânei, Țariova M.I. Ridic mâna la sonerie.

Pe neașteptate, Igor îmi prinde mâna și mi-o smulge de pe buton.

- Nu suna.
- Dar... ce s-a întâmplat?
- Nu intrăm. Aici nu e de mine.
- Păi... încă n-ai văzut camera.
- Nici nu vreau s-o vad.

Se întoarce și coboară hotărât scările. Ascensorul ne-a prevenit că e numai pentru urcare. Furios cum eram, cobor și eu în urma lui. Auzi, aici nu mai e de dânsul! Așa o zi frumoasă pierd în pustiu, cutreier ca prostul Moscova, cu greu găsim o cameră cum nu se poate mai bună și, când colo, domnul Crețu nu dorește nici măcar s-o vadă. Nu era de dânsul. Replică de domnișoară mofturoasă. Eram însă în rol de gazdă, pe când el era musafirul meu. Trăiam de un an în Moscova, pe când el era venit de câteva zile. Eram obligat să mă împac cu mofturile musafirului.

Igor, pesemne, simțea dispoziția mea. Ieșind în curte, mi-a zis:

— Dacă nu te-am plictisit, dacă vrei să mă ajuți, mergem să mai căutăm ceva. De nu – mă întorc acasă.

— Bine, Igor, nicio problemă. Căutăm altă variantă. Moscova e mare.

Ieșind pe centura magistrală a orașului numită Sadovoe Kolțo, nu departe de căsuța lui Cehov, în una din stațiile de transport public, tot rătăcind printre foițe, găsim o cameră abia anunțată, nu se uscaser încă soluția cu care fusese lipită. Și era aproape de tot. Piața Maiakovski. Ne ducem pe jos.

— Și totuși, Igor, ce te-a făcut să renunți la camera pe care nici nu ai văzut-o?

— Te interesează atât de mult?

— Mă interesează ca scriitor. Ce ți s-o fi năzărit așa deodată?

Igor se oprește din mers. Mă opresc și eu. Ne retragem puțin la o parte, să nu încurcăm circulația pe trotuar, și, firește, ca trecătorii să nu-și lungească urechile la cele ce vorbim. Discuțiile în alte limbi trezeau curiozitatea și vigilența trecătorilor.

— Crezi tu, Ioane, începe Igor pe un ton alarmant, dureros, aproape tragic, crezi că aș fi eu în stare, acolo unde, în 1905, din caldarâmul străzii au fost smulse primele pietroaie care au distrus Rusia țaristă, unul dintre cele mai prospere și avansate imperii la acea vreme; crezi că aș fi eu în stare, alături de sărmanele vietăți încuiate prin cuști, care urlă și gem zi și noapte în amarnica lor sclavie; crezi că ar fi potrivit pentru mine un refugiu în apartamentul unei bătrâne aristocrate pe nume Țariova, care se ține ca o frunză pe ape; crezi că, în asemenea atmosferă, aș fi putut eu sta acolo la masă și traduce un epos nemuritor?!

La așa ceva nu ai ce obiecta. Poeții sunt poeți, trăiesc în lumea lor, au o viață aparte. Am mers tăcuți până la casa unde era o cameră liberă. Etajul trei. Sunați de patru ori, ni s-a spus. Lângă sonerie, la cifra patru, numele stăpânei. Katia.

Simpleu, fără pretenții. O rusoaică de vârstă mijlocie, într-un halat roz cu mâneci scurte. Sănătoasă tun și plină de voieșie.

— *Вы москвичи?*

— *Нет. Мы из Молдавии.*

— *Какая прелесть! Молдавия! Тамара Чебан! Ляна! Обожаю! И кто из вас собирается стать моим жильцом? Или вы оба?*

— *Нет. Только я.*

— *И по какому делу вы оказались в Москве?*

— *Я слушатель так называемых Высших литературных курсов.*

Pe când Igor răspundea, când a ajuns la „*так называемые Высшие литературные курсы*”, femeia pentru o clipă și-a lăsat la o parte veselia și s-a înfipt cu privirea în el așa cum numai o femeie se înfițe cu privirea într-un bărbat atunci când trebuie urgent să decidă, să-și spună în sinea ei: da sau nu. În clipa următoare a zâmbit. Hotărârea fusese luată. Cu Catinca asta nu te joci.

— *Милые мои, вы такие оба хорошие, такие замечательные, я вас сразу, с первого взгляда полюбила, но, извините, вы можете меня погубить.*

— *Как? Что? Почему?*

— *Вы слишком молоды и хороши собой, а я влюбчива как кошка. Муж прибьет, буду вечно в синяках ходить. Нам бы какого-нибудь пришибленного старичка, либо уродину любого возраста. Не сердитесь на меня, пожалуйста, поищите свое счастье где-нибудь в другом месте.*

Ne-a condus până la ieșire, pentru a pune lanțul de siguranță la ușă. Pe atunci, când, după moartea lui Stalin, lagărele de criminali fuseseră lichidate, toate ușile apartamentelor din Moscova aveau lăntișor. Înainte de a deschide, se lua lăntișorul și, cum plecai, se încuia ușa și se punea lăntișorul.

Nu știi cum se întâmplase că eu ieșeam ultimul. În clipa când femeia era sigură că am plecat deja și punea lănțișorul, prin crăpătura ușii, pe care încă nu izbutise să o închidă de-a binelea, am văzut adevărata ei față. O femeie plină de griji cotidiene. Care bărbat gelos, care pisică iubăreață! Motivul refuzului era cu totul altul. Jucase teatru cu noi. Locatarii din piața Maiakovski erau, într-un anume fel, și ei artiști, având în fața lor trei din cele mai populare teatre ale Moscovei – de satiră, Mossovet și, cireașa de pe tort, „Sovremennik”. Cel mai popular teatru din Moscova. De pe la miezul nopții se aduna tineretul și aștepta când se va deschide casa.

V

Ieșind în stradă, Igor a oftat.

— Nu ți-am spus că am ghinion?

Vorbă să fie! Ghinioanele și le ticluia el singur cu mâna lui. Igor concepea luatul camerei în chirie prin legea de bază a pieței – marfă-cumpărător. Tu îmi pui la dispoziție marfa, eu, dacă-mi convine, plătesc, îmi dai cheile și, încolo, fiecare își vede de-ale sale. Igor nu voia să înțeleagă că suntem în inima Rusiei, unde, pe lângă ban, contează și mutra, vorba, sufletul chiriașului. Stăpânul, oferindu-ți o cameră cu chirie, într-un anumit fel, te primește în familia sa. Pe lângă suma respectivă trebuie să-i mai și plăci, cel puțin să știi să intri în contact cu el.

Din păcate, Igor, la primul schimb de replici cu un necunoscut, se încorda, devenea ursuz, nici nu putea, nici nu voia să predisună în favoarea sa. Ce să-i faci, copil de intelectuali, crescut mai mult cu lumea din cărți decât cu lumea reală. Eu, fiu de țăran mijlocăș, cum se zicea pe atunci,

am dat de lumea cărților abia pe la 20 de ani. Până atunci, satul, câmpul, șezătorile. Un an în sovietul sătesc, când, zi de zi, din zori până după miezul nopții, un sat întreg e în cabinetul tău, cu toate grijile și nevoile sale.

Apoi trei ani în cazarma de la marginea Tiraspolului, într-o enormă încăpere, unde își făceau serviciul două batalioane, o sută și ceva de soldați, paturi cu două niveluri. Acolo nici la miezul nopții nu exista liniște. Sforăituri, discuții în somn cu cei de acasă, cinci-șase soldați somnoroși, în cămașă și izmene, se duc clătînându-se la toaletă, pe când alți cinci-șase revin de la toaletă în culcușurile lor. În lumea de acolo nu există nici măcar noțiunea de a intra în contact.

— *Солдат, бегом ко мне.*

— *Слушаюсь!*

Igor Crețu, pare-se, soldat simplu nu a fost. Din liceu, direct în tunica de locotenent. Războiul nu dădea timp pentru o pregătire normală.

* * *

Am mai găsit două anunțuri în interiorul centurii Sadovoe Kolțo. De data asta am luat eu inițiativa. Eu începeam tirada închirierii. Vai ce casă frumoasă aveți, și odaia este extraordinară, lumină, soare, ne pare bine că am găsit această cameră. Toată impresia pozitivă adunată de mine se ducea pe apa sâmbetei când intervenea Igor cu replica sa: „*Я зачислен на так называемые Высшие литературные...*”. Această frază cazonă cu mai multe înțelesuri îmi îngropa toată munca.

În cele din urmă, ne-am așezat pe o bancă pe bulevardul Чистые пруды, acolo unde azi e teatrul „Современник”, mutat de pe piața Maiakovski – fosta lor clădire s-a prăbușit, era mult prea veche.